

Kuva-analyysi (visuaalisen kulttuurin analyysi)

Ritva Koskennurmi-Sivonen

Visuaalisen kulttuurin käsite on siinä mielessä hyvä, että se ei ota suoraan kantaa siihen, mitkä kuvat ovat esimerkiksi taidekuvia, vaan kattaa kaiken visuaalisen materiaalin.

Populaarissa kielenkäytössä sanotaan, että yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Kuitenkin visuaalisia merkityksiä on pidetty epämääräisempinä kuin kielellisiä ja analysoitavat yksiköt ja artikulaatiotasot ovat kiistanalaisia tai vähintäänkin moniselitteisiä. Kuvan osien jäsentämisessä ja ymmärtämisessä ei ole käytettävissä mitään niin selkeitä apuvälineitä, kuin sanakirja ja kielioppi ovat tekstien kohdalla, vaikka Kress ja Leeuwen (2005) puhuvatkin visuaalisesta kieliopista.

Kuvien analysointiin eivät juurikaan sovi jäykät, liikaan systemaattisuuteen pyrkivät menetelmät. Lister ja Wells (2001) tarjoavat kuvien tutkimukseen kulttuurin tutkimuksen (Cultural Studies) näkökulmaa, jonka mukaan kuvien luonne on paremminkin representaatio tai välittyminen (mediation) kuin kommunikaatio. Lister ja Wells rohkaisevat metodologista eklektisismiä ja kannustavat tulkitsijaa käyttämään omaa kokemustaan. Myös Collier (2001) kehottaa tutkijaa luottamaan omiin tunteisiin ja vaikutelmiin. Silti tutkijan tehtävä on hankkia kuville tarkka dokumentointi ja konteksti sekä analysoida yksityiskohtia myöten. Mutta lopuksi on palattava kokonaisuuteen ja nähtävä, mikä on olennaista kuvan merkityksen kannalta sen sijaan, että jäisi kiinni valtavaan yksityiskohtien määrään.

Kuva, konventio ja tulkinta

Klassisen käsityksen mukaan verbaalisen ilmaisun kuluttaminen on suotavaa, koska se rikastuttaa mielikuvitusta. Ajatuksena on, että lukiessaan ihminen luo itse kuvituksen lukemalleen. Tätä näkemystä voidaan kuitenkin kritikoida sillä väitteellä, että ihmiset ajattelevat joka tapauksessa melko stereotyyppisesti. Tajunta on kuvapankki, jossa on varastoitunutta materiaalia – ei välttämättä kovinkaan paljon uutta luovaa kapasiteettia. (Hietala 1993, 21)

Myös realistisesti esittävään, mimeettiseen, kuvaan sisältyy monia konventioita (Hietala 1993, 36). Tutkimusaineistona kuvat eivät kuitenkaan puhu puolestaan, vaan ne on tulkittava; Bellin sanoin ”tieto on houkuteltava esiin niistä”. Kuvien perustavaa laatua oleva ominaisuus on niihin sisältyvä moniselitteisyys, jonka katsoja tulkitsee. (Bell 2001)

Esittävä kuvakaan ei vastaa kohdetta sinänsä vaan näköhavaintoa kohteesta. Uusrealistisen kuvan tulkinnan mukaan kuva näyttää realistiselta, koska kuvan esittämällä tavalla ihmiset muutenkin havainnoivat maailmaa. Kaikella katselulla on konventionsa. (Hietala 1993, 60–61; Lister & Wells 2001)

Kuvan ja sen analyysin äärellä selvitettävä ja tuotava esiin

- Kuvan autenttisuus: alkuperäinen vai kopio, rajaus, värit, kohderyhmä jne.
- Kuvan konteksti: Kuvan esittämisen aika ja paikka. Pelkkä kuva vai kuva + teksti? Teksti voi muuttaa kuvan tulkintaa ratkaisevasti.
- Katsojan (tutkijan) positio: esiyttäminen, maailmankatsomus, suhde tekijään, suhde kohderyhmään.
- Näkemisen tapa: näkemisessä ei ole kysymys vain kohteen katsomisesta jollakin tavalla vaan myös katsojan ja kohteen keskinäisestä suhteesta.

Kuvan lajityypin (genren) omat ominaisuudet

Kuvan analysointiin vaikuttaa yleisen visuaalisuuden lisäksi se, mihin kuvalajiin se kuuluu. Kaikkia kuvia ei voida tarkkaan luokitella johonkin genreen mutta useat voidaan, kuten lastenkirjojen kuvitus, tekniset piirroukset, muotikuvat, jne. Kussakin saattaa olla vielä useita alalajeja.

Esimerkiksi muotikuvien analysoinnissa saattaa olla apua Naomi Rosenblumin (1984) jäsenyksestä, jonka mukaan muotikuvissa on yleensä viisi elementtejä: vaate, malli, asento, ele ja rekvisiitti, joihin Merja Salo (2001) on lisännyt ilmeen ja sen huomautuksen, että ilme, ele ja asento yhdistyvät poseerauksen käsitteessä.

Panofskyn esittävän taidekuvan analyysi

Panofskyn omien analyysien kohteena olivat renessanssin maalaukset ja piirroukset, jotka olivat esittäviä kuvia (vrt. abstrakti ja nonfiguraatiivinen taide) mutta joiden kuvausaiheita (raamatulliset ja mytologiset aiheet) ei sellaisenaan ollut nähtävissä todellisessa maailmassa.

Panofskyn kuva-analyysin kolme vaihetta:

Tulkinnan kohde	Tulkinnan tapa	Tulkinnan väline
1) Primaari eli luonnollinen sisältöaines. A. faktojen kuvaus, B. ilmaisun kuvaus	Esi-ikonografinen kuvaus.	Käytännön kokemus.
2) Sekundaari eli konventionaalinen sis.	Ikonografinen analyysi.	Kirjallisista lähteistä saatu tieto.
3) Olemainen merkitys eli sisältö. Teos kokonaisuutena.	Ikonologinen tulkinta. Synteesi edell. pohjalta.	Synteettinen intuitio. Laaja hist. ja sos. kontekstin tuntemus.

Kolmas vaihe edellyttää laajaa poikkitieteellistä asiantuntemusta, sillä siinä voi yhtyä historiallinen, sosiologinen, filosofinen ja politiikan sekä kulttuurin tutkimus. Sikäli intuitio voi kuulostaa tässä yhteydessä oudolta, mutta intuitiosta ja luovasta mielikuvituksesta on tutkimuksessa aina apua.

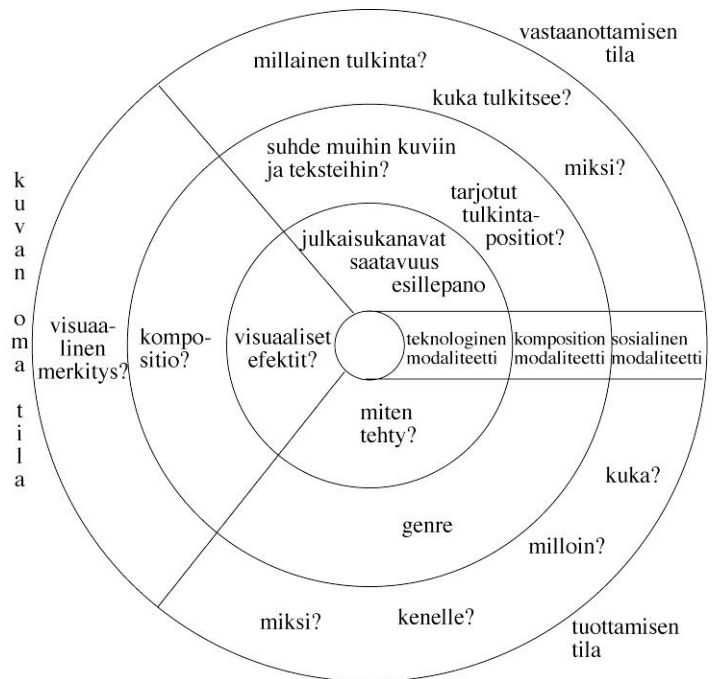
Panofskyn kolme vaihetta muistuttavat Peircen semiotiikkaan pohjautuvaa kolmea tasoa ja siihen pohjautuvaa Luutosen olemusanalyysia (jota hän on soveltanut erityisesti esineiden analyysiin).

- 1) Peirce: firstness (Luutonen: ensivaikutelma)
- 2) Peirce: secondness (Luutonen: perehtyminen)
- 3) Peirce: thirdness (Luutonen: tulkinta)

Vrt. myös: denotaatio ≈ ilmeinen, yhteisesti tunnistettava; konnotaatio ≈ tulkinnallinen, subjektiiviseen kokemukseen vetoava.

Visuaalisen kulttuurin tulkinnan tilat

Kuvan (visuaalisen aineiston) merkityksiä tuotetaan kolmessa paikassa tai tilassa (site), jotka ovat *tuottamisen tila*, *vastaanottamisen tila* ja *kuvan itsensä tila*. Kaikkia näitä voidaan lisäksi tutkia teknologisen, kompositioon liittyvän ja sosiaalisen modaliteetin (asentoitumisen??) suunnasta. (Gillian Rose 2001. Pelkistetty versio ja suomennos RKS.)

Kirjallisuutta

- Hietala, Veijo. 1993. *Kuvien todellisuus*. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Järvi, Outi & Koskela, Merja (toim.) 2005. *Kuvia analysoimaan. Kuva-analyysin malleja ja sovelluksia*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 265. Kielitiede 44.
- Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo. 2005 (1996). *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Leeuwen, T. & Jewitt, C. (toim.). 2001. *The Handbook of Visual Analysis*. London: Sage. (Listerin & Wellsin, Collierin ja Bellin siteeratut artikkelit ovat tässä teoksessa.)
- Mirzoeff, Nicholas. 2004 (1999). *An Introduction to Visual Culture*. London: Routledge.
- Panofsky, Erwin. 1972 (1939). *Studies in Iconology*. New York: Harper & Row. (Taidekuvan tutkimuksen klassikko)
- Rose, Gillian. 2001. *Visual Methodologies. An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London: Sage.
- Seppänen, Janne. 2001. *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Walker, Jon & Chaplin, Sarah. 1997. *Visual culture. An introduction*. Manchester: Manchester University Press.